

OCENE IN POROČILA O PUBLIKACIJAH IN RAZSTAVAH

Publikacije

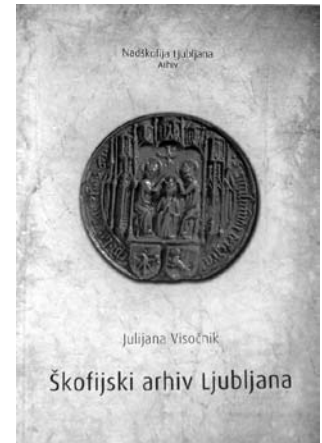
Julijana Visočnik:

Škofijski arhiv Ljubljana I Ljubljana: Nadškofija, 2012, 436 strani

V zadnjih letih si Nadškofijski arhiv Ljubljana pod vodstvom dr. Franceta M. Dolinarja prizadeva svoje gradivo ne samo popisati, ampak ga postopoma tudi objaviti. Poleg dveh vodnikov po arhivu (*Vodnik po fondih in zbirkah* iz leta 1999 ter *Vodnika po matičnih knjigah* v letu 2003 ter ponatisa s popravki iz leta 2008) je leta 2006 izšel inventar fonda *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, in sicer prvih 60 fasciklov, delo dr. Lilijane Žnidaršič Golec. V letu 2012 pa je dr. Julijana Visočnik pripravila inventar fonda Škofijski arhiv Ljubljana I. Gre za 51 fasciklov najstarejšega gradiva, ki je del obsežnega fonda Škofijskega arhiva Nadškofijskega arhiva Ljubljana. Ta v celoti obsega približno 3.600 škatel. Večina objavljenega gradiva je iz časa od 16. do 18. stoletja, se pravi iz prvih treh stoletij obstoja ljubljanske škofije, najstarejši dokumenti pa so celo iz 13. in 14. stoletja. Vsebinsko je inventar izredno pester in bogat, saj obsega spise v zvezi z reformacijo in protireformacijo, dokumente številnih ljubljanskih škofov, na primer Petra Seebacha, Franca Kazianerja, Tomaža Hrena, Feliksa Schratzenbacha itd., beneške vojne, vizitacije, urbarje, gradivo pomembnih župnij kot so Kranj, Ig, Moravče, Sora, Mengeš ter druge, poleg tega pa tudi podelitve miznih naslov in konkurznih izpitov. Iz popisa gradiva so jasno vidna razmerja med glavnimi akterji v ljubljanski škofiji: škofi, kanoniki, duhovniki in opati. Še posebej pa je na podlagi preučitve dokumentov možno razbrati razmerja med ljubljansko škofijo, oglejskih patriarhatom, ki je sicer segal globoko na ozemlje ljubljanske škofije, ter drugimi škofi, ki so imeli v slovenskem prostoru svoja posestva. Poleg tega so vidne tudi usmeritve in dejavnosti škofov, videti je, s kakšnimi težavami so se soočali (dolгови, težnje po izobraževanju duhovnikov, plačila davkov, problematične jurisdikcije po župnijah ter drugo). Dokumenti v fondu kažejo jasno sliko vpliva habsburškega cesarja na cerkveno življenje ter prepletenost vseh takratnih institucij.

Osnova za pripravo inventarja je bil natančen popis gradiva, ki ga je okrog leta 1840 v nemščini pripravil takratni ravnatelj škofijske pisarne Jožef Kek, potem pa je bilo za to gradivo tudi v uporabi oznaka ŠAL/Kek ali pa ŠAL I. Škofijski arhivar Maks Miklavčič, ki je opravljal delo škofijskega arhivarja v letih 1937–1971, je opravil revizijo celotnega gradiva in ugotovil, da nekateri dokumenti manjkajo, poleg tega pa je iz fonda izločil številne dokumente in listine ter jih zaradi vrste hrambe preselil drugam. V petdesetih letih 20. stoletja je gradivo obsežno popisal arhivist in zgodovinar Ludvik Modest Golia, ki je gradivo popisoval v zvezi s pripravo Zgodovine ljubljanske škofije ob 500. obletnici ustanovitve škofije leta 1961. Zato je pripravil tipkopolis *Regeste škofijskega arhiva v Ljubljani* v letih 1956–1957.

Pri pripravi inventarja je bil uporabljen podoben sistem kot pri objavi inventarja Kapiteljskega arhiva, kajti tudi za ta fond je Jožef Kek pripravil podroben popis. Inventar je razdeljen na 51 fasciklov, v njih so navedeni vsebina dokumentov, jezik ter tip podlage. Na začetku bralca v popis uvajajo shematični prikaz popisa, obrazložitev slovenjenja osebnih in zemljepisnih lastnih imen ter razlaga osebnega in krajevnega indeksa. Večjo preglednost in v veliko pomoč uporabnikom pa je tudi na koncu dodani indeks oseb in krajev ter priročni slovarček zemljepisnih imen tako v nemški kot latinski obliki.

Popis inventarja tako predstavlja pomemben pripomoček za raziskovalce cerkvene zgodovine, pri tem pa ne gre zanemariti tudi vpliva Cerkve na družbeno-politično dogajanje v osrednjem slovenskem prostoru.

Marija Čipić Rehar

Christine Tropper:

**Glut unter der Asche und offene Flamme. Der Kärntner
Geheimprotestantismus und seine Bekämpfung
1731–1738**

(Quellenedition des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung,
Band 9), Böhlau Verlag Wien/Odenburg Verlag München, 2011, 501 str.

Knjiga dr. Christine Tropper, arhivistke v Koroškem deželnem arhivu v Celovcu, s povednim naslovom *Žerjavica pod pepelom in goreč ogenj. Koroški tajni protestantizem in njegovo zatiranje 1731–1738* je posvečena fenomenu prikritega protestantizma na ozemlju župnije sv. Lovrenca v Reichenauu (dekanija Feldkirchen, škofija Krka/Gurk na Koroškem) in gospodstva Afritz, ki je v deželi katoliškega kneza preživel obdobje protireformacije v začetku 17. stoletja in z manjšimi pretresi skoraj nemoteno živel do novega vala nasilja v času cesarja Karla VI. (1711–1740). Težišče knjige je na objavi virov, ki govorijo o vzrokih za ohranitev in obstoj t. i. kriptoprotentantizma v tistem delu Koroške, ki je bil v okviru »lastniške« škofije v Krki cerkvenopravno podrejen salzburškemu nadškofu, zemljiško pa je pripadal italijanski plemiški rodbini Porcia iz Pordenoneja, ki je v drugi polovici 16. stoletja kupila številna posestva na Koroškem z upravnim središčem v Spittalu ob Dravi. Hkrati ti viri odslikavajo gospodarsko in socialno podobo Koroške v obravnavanem času.

V objavo virov nas uvaja skrbno pripravljen obsežen in podroben uvod, v katerem avtorica na podlagi objavljenih virov in izčrpne literature podobno pojasnjuje politične in cerkvene razmere v tem delu salzburške nadškofije (11–128) in podobno analizira razvoj prikritega protestantizma na Koroškem od protireformacije na začetki 16. stoletja do izгона protestantov iz Salzburškega po verskih nemirih leta 1730. V tem delu natančno in podrobno predstavi tudi glavne protagoniste, ki so sodelovali v ukrepih proti protestantom: deželnega glavarja Johanna Antona pl. Goessa (1733–1747) in deželnega upravitelja Antona Seifrieda pl. Grottenegga (1729–1739), krškega (Gurk) škofa Jakoba Maksimilijana pl. Thuna (1709–1741) in krškega konzistorialnega tajnika Matija Wallbrauna (1732–1757), generalnega vikarja salzburškega nadškofa za Zgornjo in Spodnjo Koroško, lavantinskega škofa Jožefa Osvalda pl. Attemsa (1724–1744), župnika župnije sv. Lovrenca v Reichenauu Mihaela Jožefa Seidla, misijonarja, jezuitskega patra Leopolda Paumgartnerja, oskrbnika gospodstva Afritz Jakoba Krištofa Stainerja in zastopnike evangeličanov v omenjenih skupnostih.

Na to, od večjih politično upravnih in cerkvenih središč odmaknjeno območje verske komisije med protireformacijo niso odhajale, zaradi oddaljenosti od župnijskega središča pa so jih zanemarjali tudi lokalna cerkvena oblast in t. i. ljudski misijonarji, v tem času jezuit p. Leopold Paumgartner. Ljudje so imeli do župnijske cerkve tudi po več ur hoda, to pa jih je zlasti pozimi skoraj popolnoma odrezalo od župnijskega središča. Nič čudnega torej ni, če sta bila tako duhovna oskrba teh ljudi kot tudi nadzor nad njihovo versko prakso zelo ohlapna. Da bi

